Golian Ján (1906-1945) :)

Ján Golian, krycím menom Ley, Gama sa narodil 26. Januára 1906 v maďarskom Dombováre vo viacpočetnej rodine strojníka Rudolfa Goliana. V roku 1927 úspešne ukončil štúdium na Vojenskej akadémii v Hraniciach na Morave ako poručík delostrelectva. Vojenské vzdelanie si prehĺbil na Vysokej škole vojenskej v Prahe. Dňa 3. mája roku 1938 bol kpt. Golian pridelený k 10. divízii v Banskej Bystrici, kde vykonával funkciu prednostu 2. oddelenia štábu divízie. Po rozbití Československej republiky Golian prežíval veľké sklamanie. Slovenský štát považoval za provizórium, ťažko prežíval aj rozpad československej armády. Dňa 15. Decembra 1939 bol Golian preradený do kategórie dôstojníkov generálneho štábu a povýšený na majora. Postupne zastával celý rad funkcií: prednostu 3. oddelenia štábu 1. divízie, prednostu mobilizačného a organizačného oddelenia, druhého dôstojníka generálneho štábu veliteľstva 1. divízie a napokon bol prednostom materiálneho oddelenia Rýchlej divízie. Bojoval na sovietsko-nemeckom fronte, kde spoznal skutočné zmýšľanie slovenskej armády, videl odpor slovenských vojakov proti vojne so Sovietskym zväzom (ZSSR), nadviazal prvé kontakty so sovietskymi partizánmi...

V roku 1942 sa mjr. Golian stáva náčelníkom štábu Veliteľstva divíznej oblasti 1. Od roku 1943 bol prednostom materiálneho oddelenia VDO 1. V roku 1943 bol povýšený na podplukovníka generálneho štábu. Golian si uvedomoval dopad víťazstiev Sovietskej armády na vojakov Rýchlej divízie, sledoval postup vojsk, mal všeslovanské cítenie a osobné skúsenosti s nemeckým fašizmom na území ZSSR.

V polovici roku 1943 sa pplk. Golian vrátil z východného frontu. Bolo to obdobie, keď si objektívna situácia na Slovensku v dôsledku medzinárodných vojensko-politických udalostí a vývinu protifašistického odboja vyžadovala zjednotenie síl a prípravu podmienok na celonárodný ozbrojený odpor. Ilegálna Slovenská národná rada (SNR) sa stala vrcholným orgánom príprav povstania. V tom čase bol Golian prevelený do Banskej Bystrice a ustanovený za náčelníka štábu Veliteľstva pozemného vojska, čo mu otváralo možnosti budovania konšpiratívnej siete vo vojenských posádkach s pomocou vojenskej skupiny zloženej z pplk. Ferjenčíka, pplk. Vesela a pplk. Kišš-Kalinu. Neskôr sa k nim pridal celý rad antifašisticky zmýšľajúcich dôstojníkov.

Začiatkom roku 1944 viedla ilegálna SNR tajné rokovania s Golianovou vojenskou skupinou a so skupinou plk. Talského a plk. Imra. Cieľom rokovaní bolo získavanie vplyvných dôstojníkov pre spoluprácu v odboji. Činnosť skupín sa riadila smernicami čs. londýnskej vlády, ktoré určovali Goliana za dočasného veliteľa vojenskej organizácie na Slovensku a poverovali ho viesť vojenské akcie.

Dňa 27. apríla 1944 sa pplk. Golian na tajnej porade v Bratislave oboznámil s programom a zložením ilegálnej SNR a prevzal funkciu vojenského veliteľa ozbrojeného povstania. Na porade Golian pochopil výklad a zmysel Vianočnej dohody o nutnosti jednotného a centrálne vedeného ozbrojeného boja proti nemeckému fašizmu a domácemu klérofašizmu.

SNR poverila Goliana spracovať vojenský strategický plán a vojenskú prípravu povstania. Pplk. Golian mal nadviazať styk s už existujúcimi partizánskymi jednotkami na Slovensku a podporovať ich zbraňami a muníciou. Vojenský plán mal byť spracovaný v súlade so situáciou na nemecko-sovietskom fronte tak, aby povstanie bolo koordinované s operáciami sovietskej armády. Tieto dôležité úlohy si vyžadovali úplnú konšpiráciu, dôveru, spoločný postup a ochotu podriadiť osobné ambície boju za národnú slobodu. Skutočnými zástupcami Goliana sa stali pplk. Ferjenčík (spravodajský a všeobecný sektor), kpt. Polák (výzvedný referát a finančné otázky), mjr. Nosko (náčelník štábu vojenského vedenia), mjr. Marko (veci spojov), mjr. Cyprich (referát partizánsky a materiálny).

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

V lete 1944 sa pplk. Golian venoval vojenským prípravám povstania. Dňa 4. augusta 1944 do ZSSR odletela delegácia SNR v zložení Karol Šmidke a M. Ferjenčík s cieľom informovať sovietsku stranu o stave príprav SNP.

V poslednej dekáde augusta 1944 partizáni obsadili viaceré slovenské mestá a obce, odboj vyústil do celonárodného povstania. Správy o tom prenikli k nemeckým orgánom na Slovensku a k predstaviteľom klérofašistickej vlády v Bratislave. Situácia sa stala pre nich neovládateľnou a Jozef Tiso súhlasil s príchodom nemeckých okupačných jednotiek na Slovensko od 29. augusta 1944.

Už 25. 8. 1944 sa Vojenské ústredie SNR dozvedelo o sústreďovaní nemeckých jednotiek na slovensko-moravských hraniciach. Preto už toho istého dňa vydáva osobitnú tajnú inštrukciu veliteľom posádok pripraviť do 26. 8. 1944 povstanie vo forme príprav na vojenské cvičenie.

Dňa 28. 8. 1944 dohodol v Martine ďalší postup s časťou partizánov a vojenskou radou, vydal rozkaz o ozbrojenom vystúpení slovenskej armády proti nemeckým okupačným jednotkám. Dňa 29. 8. 1944 vydal o 20:00 západnej a východoslovenskej armáde rozkaz na boj: „*Začnite s vysťahovaním*.“. Sám Golian nepredpokladal, že by sa mal po vypuknutí povstania stať jeho veliteľom. Podľa plánu, ktorý sám pripravoval, malo hlavné dejstvo povstania prebehnúť na východnom Slovensku, a hlavnými ozbrojenými zložkami, ktoré ho mali viesť by boli 2 divízie, ktoré mu priamo nepodliehali, práve ich činnosť mala byť v povstaní kľúčová.

Za uskutočnenie vojenskej prípravy povstania a za úspešné riadenie činnosti povstaleckej armády bol pplk. Ján Golian dňa 29. 8. 1944 povýšený londýnskym MNO na plukovníka generálneho štábu a na základe rozhodnutia SNR z 5. septembra 1944 na brigádneho generála.

Počas povstania Golian preukázal svoje schopnosti pri obrane slobodného územia, kde čestne niesol bremeno zodpovednosti v najvyššej funkcii povstaleckého veliteľa.

Od 7. 10. 1944 sa stal Golian zástupcom hlavného veliteľa povstaleckej armády gen. Rudolfa Viesta. Počas SNP sa zúčastnil zasadnutí SNR, v období medzi 12.9. a 7.10.1944 predseda operatívno-koordinačného výboru SNR (takzvaná Rada na obranu Slovenska). V tejto funkcii prerokúval a konzultoval otázky spoločného boja s partizánskymi veliteľmi, členmi sovietskej, anglickej a americkej vojenskej misie. Ako rozhodný antifašista, ktorý ostro vystupoval proti Nemcom a ľudáckemu režimu, patril k ústredným postavám SNP, bojoval za obnovenie Česko-Slovenska a významne sa zaslúžil o prípravu SNP.

Posledné dni jeho činnosti na povstaleckom území boli spojené s účasťou v partizánskej vojne v slovenských horách. Dňa 3. novembra 1944 bol Golian s Viestom v Pohronskom Bukovci zajatý príslušníkmi Einsatzkommanda 14. Dom, v ktorom sa nachádzali, najprv obkľúčili gardisti (príslušníci Hlinkovej gardy) a nemecké jednotky, čoskoro ich vyzvali aby sa vzdali, pričom im oznámili, že v prípade, že budú klásť odpor, trestná jednotka obec vypáli[1].

Nasledovali výsluchy na štábe EK-14 a v Bratislave. Ich vypočúvanie viedol osobne veliteľ nemeckých okupačných vojsk na Slovensku SS-Obergruppenführer H. Höffle a SS-Obergruppenführer und General der Waffen SS und Polizei Karl Hermann Frank. Po výsluchoch nasledoval prevoz do Berlína, kde oboch generálov Hlavný ríšsky úrad pre bezpečnosť napriek platným medzinárodným dohodám o ochrane vojnových zajatcov odsúdili na trest smrti. Poprava bola pravdepodobne vykonaná v koncentračnom tábore vo Flossenburgu v neznámy deň roku 1945.

Generál Rudolf Viest a generál Ján Golian pri výsluchu v Bratislave 1944

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania

Vyznamenania

In memoriam vyznamenaný Radom SNP I. triedy (1945), Československým vojnovým krížom 1939 (1945), Radom republiky (1969) a viacerými medailami. V roku 1995 mu prezident Michal Kováč prepožičal štátne vyznamenanie Rad Ľudovíta Štúra I. triedy.

[1] Neskôr nacisti aj napriek tomu časť obce vypálili.

Ferdinand Čatloš

- **http://www.kvhcarpathia.sk/clanky/007_Golian/golian.htm**

Copyright © 2013 - 2026 Encyklopédia poznania